

FENOMENOLOGIJSKA SOCIOLOGIJA

I

ETNOMETODOLOGIJA

(uvod)

- i jedna i druga teorija usmjerene na
socijalne definicije =>

na to kako akteri definiraju socijalne situacije i
kako se ponašaju u odnosu na te definicije

- mikro pogled na sociologiju svakodnevnog života tj na uobičajena mišljenja i djelovanja

- obje su kreativne sociologije – akteri nisu pasivni primatelji već aktivni kreatori socijalne stvarnosti

- razlika u području metodologije =

- *fenomenologija* se zadržava u okvirima filozofskih korijena, izrada konceptualnih tvorbi i izvedba misaonih eksperimenata

- *etnometodologija* potpuno empirijski usmjerena

- *fenomenologija* – primarno zanimanje za svijest
- *etnometodologija* - prihvaća važnost svijesti, ali se više
 - usmjerava na opažljive fenomene socijalnih aktivnosti

fenomenologija - kako empirijski proučavati svijest =>

- koristi teoretiziranje, komentira razmišljanja,
proučava kako svijest funkcionira i kako se tvore
značenja,

etnometodologija - s obzirom da je usmjerena
opažljivim aktivnostima, više koristi tradicionalne
sociološke metode

(analiza razgovora, sposobnost snalaženja na
mapama, razumijevanje novinskih izvještaja, sudskih
postupaka, političkih govora, analiza hodanja ...)

razumijevanje načina na koji ljudi konstruiraju i rekonstruiraju socijalnu stvarnost

=> specifični metodološki pristupi

- *breaching eksperimenti*, autor Harold Garfinkel

= istraživač se uključuje u neku socijalnu situaciju, prekida kontinuitet ili krši pravila i proučava reakcije poslije prekida

- *konverzacijska analiza* (temeljita analiza snimljenih razgovora –

- Edmund Husserl:

ljudi doživljavaju svijet kao popuno uređenu stvarnost, ne ispituju proces uređivanja

=> fenomenologiju zanima upravo proces uređivanja svijeta

- općenito usmjerena na proučavanje ljudske svijesti – *značenja, iskustva konstituiranja osobe*

- Husserlova ideja o znanosti

= rigorozna, sistematična i kritička filozofija – na taj način dolazi do znanja o osnovnim strukturama svijesti

- prolazi kroz različite slojeve koje akteri stvaraju o socijalnom svijestu – da bi tako došla do osnovne strukture svijesti

– dva učinka na suvremenu fenomenologiju

1) Isključivanje prirodne sklonosti, kako bi se mogle ispitivati *stabilne karakteristike svijesti koje upravljaju svim ljudima*

2) također, ignorirati slučajna iskustva života koja često dominiraju sviješću

- cilj je preko svih slojeva doći do osnovne kvalitete transcendentnog ega u njegovoj čistoći

Svijest nije stvar nego proces i nije uglavi aktera, već već u odnosu aktera i predmeta u svijetu

- Fenomenologijska sociologija: proučava *opće struktura subjektivnih orijentacija*
- većina sociologa nastavlja usavršavati sredstva istraživanja u društvenoj znanosti
 - putem elaboracije metoda, statistika i digitalizacije podataka
 - sistematičan rad na prirodi i konstituiranju svijesti, ali se ne zanemaruje svijest o intuiciji

- Alfred Shutz

- interes za svijest, ali više na to kako je ona ograničena širom kulturom, jezikom, tipizacijama i receptima (akteri su kreativni ali i ograničeni)

.

- Etnometologija se pretežito fokusira na načine oblikovanja stvarnosti a ne na izvanjska ograničenja tog procesa

Proučava otvorene aktivnosti:

- razgovore i interakcije, a uglavnom ignorira osnove takvih aktivnosti u svijesti

'ideja o društvu koje nastaje iz osjećaja o strukturi, koju akteri podržavaju kroz svoje interpretativne procedure'

=> naglasak na osjećaju o strukturi a ne na strukturi za sebe

FENOMENOLOGIJSKA SOCIOLOGIJA

- Razlikuje i povezuje one aspekte socijalnog svijeta, koji mogu biti filozofski analizirani, i podvrgnuti sociološkoj analizi
- Nastoji zasnovati *filozofsku osnovicu sociologije*, i *definirati osnovne pretpostavke sociološke znanosti*

- Ljudi posjeduju svijest:
 - angažiraju se u socijalnoj stvarnosti,
 - grade konstrukcije te iste stvarnosti, a one potom
 - postavljaju granice njihovoj aktivnosti

- Dijaleksička slika socijalne stvarnosti:
 - društveni akteri s jedne strane ograničeni socijalnim silama,
 - a ponekad je moguće ili nužno prevladati takva ograničenja

- Svijest i socijalna konstrukcija stvarnosti:
*previše prolazni da bi bili predmetom
rigorozne znanstvene analize*

Kako je sistemom objektivnog znanja moguće
uhvatiti strukture subjektivnog značenja?

- *Alfred Schütz:*

četiri područja socijalnog svijeta: svako predstavlja apstrakciju (misaono izdvojenu strukturu)

- razlikuju se po stupnju neposrednosti (dosega samog aktera)

- po stupnju determiniranosti (mogućnosti kontrole od strane aktera)

- *Umwelt* - područje direktno proživljene stvarnosti
- *Mitwelt* - područje indirektno proživljene stvarnosti
- *Volgwelt* - područje nasljednika
- *Vorwelt* - područje prethodnika

- Što je pravi predmet znanstvene sociologije?
 - umjesto na proučavanje svijesti u području *umwelta*, potrebno je usmjeriti se na *mitwelt*
 - sociologija na tom području ne računa sa akterima tj. suvremenicima kao sa realnim osobama - nego kao sa *tipovima*

- U području *mitwelt* ljudi se susreću međusobno ili sa širim socijalnim strukturama
- Slojevit svijet sa stupnjevima koji se međusobno razlikuju s obzirom na stupanj anonimnosti
- Što je viši nivo anonimnosti odnosi između ljudi su pristupačniji znanstvenoj analizi
 - mogućnost tipizacije

- *Tipizacije* – recepti djelovanja u kulturi kao cjelini

- dio društvene zalihe znanja (izgrađeni subjektivno iskustveno, socijalizacijom u širem kulturnom smislu)

ZNANSTVENE PROCEDURE

znanstvene konstrukcije moraju biti izvedene na
objektivan,
vrijednosno neutralan način

1) akter pragmatično orijentiran spram socijalnog svijet \Leftrightarrow znanstvenik nezainteresiran;

2) akterovo znanje utemeljeno na svakodnevnom životu \Leftrightarrow znanstveničko znanje znanstveno utemeljeno;

3) znanstveno istraživanje se mora izdvojiti od osobnih situacija

=> uspije li se izdvojiti, to je *prvi korak* prema znanstvenom stavu

Drugi korak: znanstveno konstruiranje idealnih tipova socijalnog djelovanja

- Tehnika zamjene stvarnih ljudi sa *homounkulima* (sadržaj svijesti ograničen na ono nužno za izvedbu tipičnog djelovanja tj. potpuno određeni tipizacijama)

=> omogućuje potpunu usmjerenost na tipične aspekte socijalnog života

Idealni tipovi moraju poštivati ove kriterije:

- *Postulat relevantnosti* – socijalni problem koje želimo istražiti određuje što i kako istražiti
- *Postulat adekvatnosti* – potrebno stvoriti idealne tipove tako da akterovo ponašanje u stvarnom svijetu odgovara idealnom tipu kojeg je stvorio znanstvenik

- *Postulat logičke konzistentnosti* – ideal tip mora imati visoki stupanj jasnoće => jamči objektivnu vrijednost tipa kao samog predmeta istraživanja
- *Postulat kompatibilnosti* – moraju biti kompatibilni sa zalihom znanstvenog znanja, ili pokazati da je ta zaliha neadekvatna
- *Postulat subjektivne intepretacije* – model socijalnog svijeta mora se odnositi na subjektivno značenje koje u akciju unosi sam akter

SVIJET ŽIVOTA

- ukupnost tipizacija na kojima je zasnovano ukupno iskustvo znanje i ponašanje
- tipičan akter uzima svijet kao zadan - on je jednostavno *tu / prisutan*

KOMPONETE SVIJETA ŽIVOTA

tri rutinska elementa znanja

- *znanje umijeća* - hodanje
- *korisno znanje* – rješenje za bivši problem
vožnja auta, sviranje, bavljenje intelektualnim
aktivnostim
- *znanje recepata* - u svim situacijama gdje
opstaju očekivane okolnosti
 - treba uzeti u obzir privatne komponente
znanja (cjelina znanja je biografski artikulirana)

MI I ONI ODNOSI

- *mi odnosi* - svijet sudionika u kojemu vlada licem u lice interakcija (umwelt)
 - važni za socijalni svijet,
 - ali ne mogu ući u krug znanstvenog proučavanja,

unutar stalnog pregovaranja → svaka nova interakcija redefinira tipologiju,

- *oni odnosi* - sudjelovanje određeno anonimnim tipizacijama
 - i mogu biti predmet znanstvenog proučavanja

Svijest:

‘u znanstvenoj sociologiji treba ignorirati individualnu svijest’

Osnova svih sociologijskih interesa:

- *proces uspostave značenja i razumijevanja koje se odvijaju u osobama,*
 - *u procesima interpretacije ponašanja drugih i*
 - *u procesima samointerpretacije*
-

ZNAČENJE I MOTIVI

- *Značenja* - načini na koji akteri determiniraju važne aspekte socijalnog svijeta
- *Motivi* - razlozi koji stimuliraju aktere da rade upravo ono što rade

Subjektivno značenje – kroz našu osobnu neovisnu mentalnu konstrukciju definiramo neke određene komponente stvarnosti kao značajne

Objektivno značenje konteksta – postoji kao cjelina i koju sa drugima dijelimo u kolektivitetima aktera – cjelina znanja su zajednička i pristupačna sociolozima kao i svima drugima

ZBOG MOTIVI / JER MOTIVI

Zbog motivi - razlozi zbog kojih poduzimamo određene akcije kako bi potaknuli buduća događanja,

- vidljivi su po završetku akcije,
- predstavljaju duboki tijek svijesti i nepristupačni za znanstvenu sociologiju

Jer motivi – retrospektivni pogledi svih činjenica što su potaknuli individue da čine upravo ono što čine

- pristupačni proučavanju
- naglašena subjektivnost i individualiziranost

Socijalna konstrukcija zbilje

Thomas Luckman i Peter Berger

- preveli nekad nejasnu filozofa Alfreda Shutza u pojmove glavnog tijeka sociološke teorije,
- potrijepuju Meadovom socijalnom psihologijom,

- Marxovim i Durkhemovim razmatranjima društva i kulture,
- integrirati Weberovo razmatranje socijalnog djelovanja i
- Durkhemovo razmišljanje o socijalnim činjenicama kao izvanjskim realitetima

na integrirani način žele razmotriti:

'dvostruki karakter društva u pojmovima objektivnog fakticiteta i subjektivnog značenja'

'društvo je ljudski proizvod, društvo je objektivna stvarnost, čovjek je socijalni proizvod'

Ljudi su proizvodi onog istog društva kojega sami stvaraju

- *Sociologija znanja* – razmatranje socijalne konstrukcije stvarnosti preusmjeriti od
 - proučavanja intelektualne povijesti prema
 - svakodnevnoj konstrukciji stvarnosti na kojoj se sva ljudska bića dnevno angažiraju

- *Jezik*: specifična forma procesa označivanja
 - sistem glasovnih simbola, najvažnijih simbola u društvu,
 - značenje jezika u tome što može biti odvojen od ovdje i sada

- omogućava raspravu o onome što nismo,
a možda i nećemo doživjeti,

- pomaže prikupljanju znanja koja mogu
biti prenesena budućim generacijama,

- jezik je najvažnija socijalna struktura –
stvarnost izvan mene, koja na mene djeluje
prisilno

- *legitimacijom* se objašnjava institucionalni poredak tako što njihovim *objektivnim značenjima pripisuje kognitivnu valjanost ...*

- *legitimacija* - opravdava institucionalni poredak time što njegovim praktičnim imperativima daje normativno dostojanstvo

‘Akcent nije na strukturama koje se legitimiraju, nego na sredstvima kojima se legitimiraju’

ETNOMETODOLOGIJA

Harold Garfinkel

- Metode koje ljudi koriste u dnevnim situacijama

Proučavanje:

'Cjeline uobičajenog znanja, procedura i razmatranja pomoću kojih pojedinac stvara smisao, analizira svoju orijentaciju i djeluje u okviru okolnosti u kojima se i sam nalazi'

Glavni interes, pokazati da je *'Društvo, tekuće praktično ostvarenje racionalnih pojedinaca'*

Osnovica etnometodologije:

- u specifičnim proučavanjima,
- a ne u općim teorijskim ili programatskim postavkama

Najvažnija podgrana:

Konverzacijska analiza

- opis i objašnjenje kompetencija koje govornici upotrebljavaju
- i na koje se oslanjaju participirajući u smišljeno socijalno organiziranoj interakciji
- Utvđuje red i pravilnosti, nastale i uočene u međusobnim interakcijama

Analiza izvedbe *hodanja*

‘usklađeno postignuće članova zajednice’

- ‘strategije hodanja’
- izbjegavanje sudaranja u hodu, ...
- hod u grupi = poštivanje zajedničkih obrazaca, ...
- pojedinačna šetnja, ...

Telefonski razgovori

- Proučavanje pretpostavljene načine organiziranja razgovora
 - fokus na odnos između izgovorenih fraza a ne između aktera

George Psathas proučava orijentacijske mapu

... metode praktičnog rezoniranja koje akteri koriste kako bi otkrili značenja

- metodično uređena mapa čini ju korisnim i interpretabilnim sredstvom snalaženja u nepoznatom prostoru

- tko je iscrtao kartu učinio je tek dio posla, sve ostalo je na korisniku

- služi korisnicima kako bi pronašli konačni cilj

-interpretacija oznaka na papiru kao da je riječ o stvarnom svijetu

- Eksperimenti prekida: služe da bi se prikazala osnovna načela neprekidnog tijeka konstrukcije stvarnosti
 - akteri u najvećem broju slučajeva nesvjesni tog procesa
 - cilj prekida promatranje procesa kroz koji se stvarnost iznova konstruira ili rekonstruira
 - Garfinkel, socijalni eksperiment: *rekao studentima da kod kuće glume podstanare* =
Bilježe reakcije: iznenađenje, uvrijeđenost, ljutnja, optužbe ...
-

5 osnovnih pogleda na prirodu socijalne stvarnosti –

- *Stvarnost kao refleksivna djelatnost:*
 - svi smo uključeni u procese stvarnosti, ali smo ih rijetko svijesni jer izvire iz nas samih

- *Stvarnost kao koherentna cjelina znanja:*
 - ljudi u svakodnevnim životima ali i sociolozi koji proučavaju organiziraju stvarnost kao koherentnu cjelinu

- *Stvarnost kao interaktivna djelatnost: ovisi o neprekdnom tijeku recipročnih interakcija*

- *Fragilnost*: stvarnost čine osjetljive tvorbe koje se mogu destabilizirati
 - etnometodologijski interes za prekidima, cilj: proučiti način novog uspostavljanja redovitog tijeka i cjelovite strukture

- *Permeabilnost* (propusnost)

- svakodnevno se krećemo između različitih stvarnosti od kuće do škole, do faksa, radnog mjesta

Neki osnovni koncepti:

- *Prikazivanje*: proces kojim ljudi stvaraju smisao svijetu - načini na koji akteri uobličuju, opisuju, tipiziraju, analiziraju, kritiziraju i idealiziraju

- *Indeksnost*: izgovorena rečenica u različitim okolnostima ima različito značenje
 - svi opisi trebaju biti intepretirani u okvirima osobnog konteksta
 - postavljanje na akterovo mjesto kako bi se postiglo razumijevanje

- *I tako dalje...*: sve situacije uključuju nekompletne aspekte koje sudionici moraju popuniti,

- tijekom svake aktivnosti prikupljamo nove informacije – nužnost propitivanja nejasnoća

- *Dokumentarna metoda*: identifikacija onog prikrivenog obrasca

- iza serija pojavnosti, u kojoj se svaka pojava odnosi na taj isti obrazac,

- predstavlja njegov izraz ili dokumentira neki prikriveni obrazac

- *Prirodni jezik*: omogućuje ljudima da govore, čuju i svjedoče o objektivnoj proizvodnji i razvoju društvenog života
 - odnosi se na osnovne strukture interakcije: govornik ↔ slušatelj;
 - potencijal koji akteri koriste u kreaciji socijalnog života

KRITIKA TRADICIONALNE SOCIOLOGIJE

S obzirom da je ideja refeleksivnosti ključna za etnometodologiju: akteri su samosvjesne ličnosti, a ne tek *članovi* ili *entiteti* društvene stvarnosti

- sociolozi bi morali biti dovoljno samokritični prema svojim aktivnostima

- sociolozi bi morali biti dovoljno samokritični prema svojim aktivnostima

- a ne nametati osjećaja socijalne stvarnosti socijalnom svijetu

- Sociologija nije dovoljno samokritična i iskrena prema svijetu koji bi morao biti krajnji izvor znanja

- Tradicionalna sociologija uvjerenje u potpunu ispravnost vlastitih polazišta
 - sociolozi ne dijele istu stvarnost sa onima koje proučavaju

- takav koncept iskrivljuje socijalni svijet, razbija njegovu prirodnu mrežu i tijek
 - statistika ne može prenijeti svu finoću i eleganciju socijalnog svijeta
 - tehnika kodiranja prijenosa ljudskih aktivnosti u njihove unaprijed stvorene kategorije

- bez oklijevanja se prihvaćaju odgovori ispitanika umjesto da fenomene sami proučavaju
- opis situacije, zauzima mjesto samoj situaciji
- proučavanju socijalizacije ne pristupa se kao procesu već kao seriji apstraktnih stupnjeva koji se mogu generalizirati iz procesa

- *socijalizacija kao prisvajanje interakcijskih kompetencija / etnometodolog mora proučavati kako se te kompetencije usvajaju i koriste u svakodnevnim stvarnostima*
- *‘Serija studija u kojemu ‘kompletni’ odrasli uče ‘nekompletnu’ djecu načinu ponašanja u društvu’*
 - a riječ je zapravo o interakciji, dvosmjernom procesu

- načini uporabe pravila su pravi predmet sociologijskih istraživanja, a ne sama pravila
- etnometolog nije zainteresiran za objašnjenje uzročno ponavljajućih akcija koje može analizirati i sam akter,

već za proučavanje načina na koji članovi društva:

- vide, opisuju, objašnjavaju poredak svijeta u kojem žive

- Društveni poredak nije realitet po sebi već postignuće socijalnih aktera
- Sociologija vidi aktere kao entitete ograničene socijalnim silama, koji nisu u stanju neovisno prosuđivati i pokretati neovisne akcije
- Etnometodologija prihvaća da su akteri sposobni za kompleksne prosudbe i tu činjenicu stavlja u središte proučavanja

